

Sentralisert forskning i jord og plantekultur?

"Kva meiner folk om dette problemet?" spør redaktøren i Norden nr. 19/20 - 1970, idet han sikter til det såkalte Nordbø-utvalgets innstilling om programforskning i jord og plantekultur. Innstillingen foreslår noen endringer på det administrative og organisasjonsmessige plan som kan være positive nok, men det som har skapt reaksjon fra landbruksmyndigheter og fylkesting i Nordland er forslaget om at Statens forsøksgard Vågønes reduseres til en midlertidig filial hvor vitenskapelig personale, med ansvar for planlegging av aktuelle forsøk i Nordland blir plassert i nærmeste forskningssenter, Holt på Tromsøya eller Kyithamar i Stjørdal. I tillegg til de her nevnte forskningssentra er det foreslått utbygd 2 forskningssentra på Østlandet og 2 på Vestlandet. Sentraliseringen er begrunnet ut fra ønsket om å samle forskere slik at det kan skapes, hva man kaller, et forskningsmiljø. Videre regner man med at det for framtida vil kreves meir teknisk utstyr og personale for å framskaffe relevante forskningsresultater. En har regnet med at staten ikke makter å utstyre alle nåværende stasjoner med tilstrekkelig utstyr for å drive moderne forskning i jord og plantekultur. På denne bakgrunn er det en naturlig konsekvens å foreslå virksomheten konsentrert på færre og større sentra enn de forsøksstasjoner en har nå. Sentralisering vil sannsynligvis gi en resultatmessig fordel for forskning i sin alminnelighet, men når det gjelder plantekultur arbeider en under meget forskjellige naturforhold, og disse er som oftest helt avgjørende for resultatene både i forskning og praksis. Derfor er det en selvfølge at forskningsresultatene må referere seg til de forskjellige ulike vekstvilkår som det drives plantekultur under, dersom disse skal ha noen praktisk betydning i det store og hele. Dette taler sterkt imot en sentralisering av forskningen, og det er vel også hovedgrunnen til at utvalget har forslått en kompromissløsning med 6 forskningssentra i stedet for en enda sterkere konsentrasjon som nå foreslås fra enkelte hold.

Nordbøutvalget begrunner sitt framlegg om sentralisering med at forsøksringene dekker kravet om en lokal tilpassing av forsøk og forskningsresultater. Dette er (helt) riktig i Sør-Norge hvor ringvirksomheten er utbygd, men i Nordland er ikke ^{vel}forutsetningene tilstede (for å gjøre utvalgets generelle løsning gjeldende). Her er den lokale forsøksvirksomhet oppbygd på et nært samarbeide mellom forsøksgården, fylkesagronomen i plantekultur og enkelte spesielt interesserte herredsaagronomer. Når forsøksgården nedlegges og dette samarbeid blir brutt

vil det sannsynligvis bli slutt på den lokale forsøksvirksomhet i Nordland, dersom ikke landbruksskolene og Statens stamsæd- og sauealsgard engasjeres langt sterkere i denne virksomheten. Likevel dekker ikke disse punkter tilnærmelsesvis de ulike produksjonsforhold i Nordland.

Fylket spenner over 4 breddegrader med svært uensartet vekstvilkår og jordsmonn. Distriktet omfatter i praksis nordgrensen for dyrking av korn og rotvekster. Jordtypen og lengden av veksttiden byr på helt spesielle og nærmest katastrofale problemer i forbindelse med moderne grasdyrking.

Disse kjennsgjerninger burde tale for en økt forskningsinnsats i dette distrikt for å holde de siste skanser i Nordlands jordbruk som nå stort sett bare er begrenset til engdyrking. En meget sårbar driftsgrein hvor den moderne teknikk og drift ennå ikke er tilpasset de naturlige vekst- og jordbunnsforhold i området.

Men i stedet fremmes det forslag om å slå en strek over jord- og plantekulturforskningen i dette område, som ansees tjent med en forskning planlagt og iverksatt fra distrikter hvor helt andre lokale problemer nødvendigvis må stå i forgrunden. Ser en på Nord-Norge som helhet kan en merke seg at Holt med filialer i Finnmark allerede har en bemanning på 6 forskere, som er forutsatt for et senter. En fjerning av 3 forskere på Vågønes vil derfor måtte bety en nedtrapping av forskningsinnsatsen i Nord-Norge, for ikke å snakke om den sjevheten som måtte oppstå i den del av Nord-Norge hvor jordbruket ennå veier tyngst.

Hvorfor fremmes slike forslag, så fjernt fra den dagsaktuelle problematikk? Er det en alminnelig defatisme som gjør seg gjeldende for Nordlands jordbruk? Dette kan neppe være hovedårsaken når en merker seg at distriktets areal av åker og eng etter hvert inntar en dominerende plass i nord-norsk sammenheng. Årsaken er vel nærmest en manglende innsikt i de nye og store problemer en står overfor i Nordland, siden en også her vil satse på generelle løsninger selv om forutsetningene ikke er til stede.

Utvalget har nok med rette pekt på det store behov for å skaffe nye sorter av forvekster som er bedre tilpasset de moderne driftsforhold, men det er ikke fremmet forslag om hvordan arbeidet på dette felt bør organiseres.

Slik arbeidet er lagt opp, og slik det synes å utvikle seg videre framover, med stadig flere arbeidsgrupper som virker innenfor spesille fagområder, med fellesplaner av mer og mindre aktuell karakter, så binder dette virksomheten på forsøksstasjonene så sterkt at det kan bli liten tid til å planlegge og gjennomføre distrikts- aktuell forskning, før ikke å snakke om planteforedling.

En slik utvikling bør prinsippielt begrenses til et minimum fordi den fjerner en stor del av fordelene med forskning ute i distriktene når stasjonene ikke får muligheter til å prioritere de distrikts- aktuelle oppgaver. Samtidig virker systemet til å konservere bakdelene ved desentralisert forskning i og med at en binder vitenskapelig personale til sløvende teknisk og rutinemessig forskning slik at vedkommende ikke får hverken tid eller høve til å følge med i den faglige utvikling innenfor sitt fagområde, og ofre tilstrekkelig tid på sin viktigste oppgave - planlegginga. Dersom ikke disse forhold legges til rette vil de fortsatt virke lammende på forskninga i distriktene uten hensyn til hvordan strukturen med store og små forsøkssentra måtte bli.

Med den nåværende organisasjon er det selvsagt vanskelig å rette på disse forhold, men en bør være merksam på at det også er mulig å konsentrere forskninga uten å samle forskerne i felles løpegårder. Da ville vi oppnå en rasjonell utnyttning av de eksisterende forskningsressurser og samtidig ville vi få breiere dekning for ulike naturforhold, som en nødvendigvis må ta hensyn til da det som kjent ikke er mulig å sette disse faktorer ut av spill, fordi de er en vesentlig forutsetning for all planteproduksjon.

Om en ønsker å gi nord-norsk jordbruk en mer forebyggende og positiv støtte enn permanent avlingsskadetrygd⁴ så kan dette skje ved å effektivisere forskninga, ikke etter den ^{foreslatte} generelle løsning, men etter forholdene i landsdelen. Da burde en kanskje beholde både Vågønes og Holt, men sørge for å konsentrere forskninga ved hjelp av en klar fordeling av oppgavene mellom stasjonene og mellom forskerne slik at virksomheten i langt sterkere grad kunne bli mer sentrert om ^{lokalt} viktige oppgaver.

En av disse viktige oppgaver er foredlingsarbeidet i gras. Her ligger forholdene på Vågønes nærmest ideelt til rette fra naturens side. En har så vidt vanskelige overvintringsforhold at det ligger godt til rette for et naturlig utvalg, samtidig som en har årvisst frømodning av de fleste forvekstene.

Slik behovet for planteforedling nå er, burde det være naturlig å utnytte de muligheter en har her i stedet for å gi avkall på dem.

For å sikre en intensivert foredlingsvirksomhet av gras i Nord-Norge burde denne sektor ved Statens forsøksgard Vågønes søke sterkere faglig tilknytning til Institutt for genetikk og planteforedling når en sterkere fagdeling etter hvert gjør (en slik prioriterting av oppgavene) mulig.

En vesentlig faktor som ikke er berørt i ^{dette} innstillingen, er relasjonene mellom jord- og plantekultur - teknikk, husdyrbruk og økonomi. Dette er sannsynligvis det viktigste aspekt en står over for i dagens situasjon.

Forskningen driver i snevre faggrupper som nærmest kan sammenlignes med vanntette skott.

En leverer sine resultater og anbefalinger uten ^{sikringslignende} å ofre en tanke på eventuelle sidevirkninger i nærliggende fagområder som bonden i sin virksomhet spenner over. Resultater er ofte blitt en forvirrende dualisme hvor veiledningstjeneste og bonde hverken vet ut eller inn. I et grenseområde som Nordland vil slike misforhold markere seg raskt.

Eks. 1: Husdyrbruk - plantekultur. Tidlig høsting gir god kvalitet - men et avlingstap på opptil 140 f.e. pr. dekar fordi en ikke får utnytta en kort vekstsesong.

Eks. 2: Teknikk - plantekultur. Lett kjøring på myr har gitt ~~en~~ ca. 20 % avlingsreduksjon, men ^(og) skadene ble nesten total. I tillegg kan en ofte få betydelige vinter-skader.

Her er det i høg grad spørsmål om å samordne de forskjellige forskningsgrener innen jordbruket ut fra den samla virkning på bondens økonomi, for sektorresultater har tross alt bare begrenset interesse. Innenfor denne sektor-forskning ^{- herunder det -} (heter det) at jord- og plantekulturen ikke har holdt følge, derfor må den omorganiseres etter mønster fra kommunesammenslåinga.

Jeg deler ikke denne oppfatning. Når plantekulturen ikke kan registrere framgang må dette i høg grad skyldes at en innenfor forskning, veiledning og praksis har sett det som sin hovedoppgave å tilpasse plantekulturen til de redskaper, maskiner og den drift som etter hvert er blitt utviklet.

En slik misjon må nødvendigvis fortone seg som en kontinuerlig tilbaketrekking etter hvert som driftsforholdene ^{teknikken} reduserer plantenes

(i hvert fall aksepteres som)

livsbetingelser.] Innenfor husdyrholdet vil det (være) en absurd tanke
å redusere de primære livsbetingelser for ^{en} sin besetning som en venter
størst mulig produksjon av.)

Men innenfor plantekulturen er akkurat dette god latin. I Nordland
nærmer vi oss grensene for hvor langt tilpassingen av levende plante-
materiale kan drives med gevinst.

Derfor er det avgjørende at en for framtiden reiser spørsmålet om ikke
det er på tide å samordne fagkretsene slik at alle får ta del i
tilpassingen.

Konklusjon i relasjon til "Vagones' skjilene" ?

Har den den samme løse problem.

Et annet vesentlig område som ikke har vært berørt i de nye retningslinjene, er relasjonene mellom de ulike sektorer innen landbruksforskninga. Det hevdes at forskninga i jord- og plantekultur ikke har holdt følge med framgangen innenfor husdyrbruk og teknikk.

Dette er ^{vel på et vis} riktig nok, men årsaken er ikke først og fremst et struktur- eller organisasjonsspørsmål innen forskninga i jord- og plantekultur. Hovedsaken til den såkate stagnasjon innen plantekulturen har (stort sett) nær sammenheng ~~MMMMMMMMMM~~ med den manglende ^mkomunikasjon og oversikt som en finner mellom de ulike sektorer i landbruksforskninga som helhet. Det har vært vanlig oppfatning innenfor både forskning, veiledning og praksis at plantekulturen skulle tilpasses redskaper, maskiner og den driftsform som etter hvert ble utviklet. En slik misjon må nødvendigvis fortone seg som en kontinuerlig tilbaketrekning etter hvert som driftsteknikken reduserer plantenes livsbetingelser.

Innefor husdyrbruket ville tanken om å redusere de primære livsbetingelser for sin besetning samtidig som en venter størst mulig produksjon forekomme ^{en} helt absurd.

Men innenfor plantekulturen er (nettop) dette ^{sikringsforhold} god latin. I Nordland nærmer vi oss grensene for hvor langt tilpassingen av levende plantemateriale kan drives med gevinst. Derfor er det avgjørende at en, som et alternativ til kontinuerlig avlingsskadetrygd, kan fremme tiltak for å samordne forskning med felles berøringspunkter innenfor plantekultur, husdyrbruk og teknikk.

Hensikten må være en økonomisk helhetsmålsetning, for resultater fra den rene sektorforskning vil være av liten praktisk betydning dersom ulempene langt overstiger fordelene.

Det er på dette felt de framtidige forskningsoppgaver ligger, og det er derfor på dette felt de bør løses. Rent faglig kan oppgavene løses om en satser riktig, og om en satser nok.

Men det store spørsmål er om en skal satse på Nordlands jordbruk i dagens situasjon? Men det er et politisk spørsmål som en vil få svar på om en lever lenge nok.